

**Prof. Viviana Ferescu,
Prof. Ionica Iconaru,
Prof. Gabriela Caragață,
Prof. Asimina Negulescu,
Metodiști ai Inspectoratului Școlar Județean Brăila**

ORA DE RELIGIE – PROVOCĂRI, PERSPECTIVE, SOLUȚII. ASPECTE CONCRETE

***Abstract:** The Religion class/hour, one of the most beautiful discipline in the schedule of students, and often challenged lately is always the attention of teachers, in children's hearts, under the protective wing of the Church, especially in guarding of God.*

Reintroduced in education of today Romania, as a repair required in post-December period, this class had multiple periods of definition and redefinition, deprivation and joy at the same time. As we know, in late February and early March 2015 the religion lessons faces the biggest challenge up now: it becomes the only matter from Romanian curriculum for which parents / students may choose whether study or not to study in institutionalized school !! The big challenge is but one step raises and enhances time status of religion, both in school and in Romanian social landscape, proving to all that Religion (class) is desired, making further part of the common branch of educational structure.

*The mission of Religion teacher is not easy, we consider it even the most difficult but also wonderful, collaborative manner student-teacher! Though lacks external considerations persuasive nor wants, he/she can manage to make the class/ hour as a celebration of the joy of life, in other words **the teacher is the method.***

In entirely, the Religion class depends on a number of factors – legislation, curriculum, teaching, teacher, Church, parents, teachers, each contributing to the success of an exemplary teaching approach. Problems or challenges have been, are and always will appear, collaborative solutions are obtained for the same purpose already assumed the stability of the religious education, student-centered, made by dedicated mission of religion teacher that God has entrusted to him/her.

***Keywords:** Curricular reform, teaching, teacher-student relationship, communication, methods, teaching principles, extracurricular activities, church, spiritual training, profesional training.*

Cuvânt înainte

Ora de Religie a revenit în învățământul românesc de azi ca o reparație necesară postdecembristă. De la introducerea ei în planul de învățământ și până de curând, această oră a avut multiple perioade de definire și redefinire, de lipsuri și de bucurii în același timp. Am spus până de curând, deoarece la sfârșitul lunii februarie și începutul lunii martie 2015, *ora de religie întâmpină cea mai mare provocare de până acum: devine singura materie din curriculum românesc pentru care părinții/elevii pot opta dacă vor sau nu să o studieze în cadrul instituționalizat al școlii!!!*

Cu emoții firești, cu ajutorul parohiilor, dar mai ales al lui Dumnezeu, Cel ce întoarce răul în bine, provocarea cea mare devine o treaptă ce ridică și consolidează statutul orei de religie, atât în școală, cât și în peisajul social românesc. Mobilizarea extraordinară a profesorilor de religie, a Inspectoratelor Școlare, a preoților parohi, a ierarhilor, a părinților constituiți în Asociația „Părinți pentru ora de Religie“, la nivelul întregii țării, a dovedit tuturor că ora de Religie este dorită, „făcând în continuare parte din trunchiul comun al structurii educaționale“.

Misiunea dascălului de Religie nu este ușoară; considerăm că este cel mai dificil mod de colaborare elev-profesor, deoarece nu există frica notelor, presiunea examenelor naționale ori a altor considerente externe persuasive, ci e doar tehnica de abordare individuală a profesorului care poate face din disciplina pe care o predă o sărbătoare a bucuriei vieții, o provocare intelectuală ce acaparează atenția sufletului, altfel spus *profesorul e metoda*. Dificultatea și măreția acestei demnități constă în necesitatea unei pregătiri sufletești și intelectuale temeinice, în deschidere spre iubirea celuilalt, în armonizarea dintre cuvânt și faptă, toate din partea profesorului.

În întregime ora de religie depinde de un complex de factori - legislație, curriculum, didactica, profesorul, Biserica, părinți, cadre didactice, fiecare purtând o parte din succesul sau reușita unui demers didactic exemplar. Probleme sau provocări au fost, sunt și vor apărea mereu, soluțiile se obțin prin colaborare spre aceeași finalitate deja stabilită- educație religioasă asumată, centrată pe elev, făcută prin profesorul de Religie dedicat misiunii pe care Dumnezeu i-a încredințat-o.

**1. Aspecte concrete ale reformei curriculare
în predarea-învățarea religiei
în învățământul preuniversitar românesc**

Principalele direcții de modernizare a curriculumului românesc au la bază diagnoza actualului curriculum și a sistemului de educație, dar și câteva repere europene, precum cadrul calificărilor și competențele-cheie. Două dintre aceste direcții sunt *flexibilizarea curriculumului prin personalizarea educației și centrarea pe elev*. Acestea implică atât o bună cunoaștere a nevoilor de dezvoltare ale elevului, în funcție de care se construiește demersul educațional, cât și utilizarea unor strategii didactice care să angajeze în activitate toți elevii și care să permită adecvarea la diferitele nevoi și stiluri de învățare ale acestora.

Legea educației naționale nr. 1/2011 precizează, la art. 66, alin. (5), modul în care pot fi folosite orele alocate disciplinelor școlare: „programa școlară acoperă 75% din orele de predare și evaluare, lăsând la dispoziția cadrului didactic 25% din timpul alocat disciplinei/domeniului de studiu respectiv. În funcție de caracteristicile elevilor și de strategia școlii din care face parte, profesorul decide dacă procentul de 25% din timpul alocat disciplinei/domeniului de studiu este folosit pentru învățare remedială, în cazul copiilor cu probleme speciale, pentru consolidarea cunoștințelor sau pentru stimularea elevilor capabili de performanțe superioare, conform unor planuri individuale de învățare elaborate pentru fiecare elev”. Așadar, plaja orară existentă în vechiul plan-cadru nu se mai justifică, fiecare cadru didactic având la dispoziție 25% din totalul orelor alocate fiecărei discipline, ore care pot fi folosite pentru activități de remediere/consolidare/stimulare, diferențiate în funcție de particularitățile fiecărei clase de elevi.

Radiografia procesului de învățământ în cadrul disciplinei Religie, așa cum se desfășoară astăzi, scoate în evidență atât aspecte pozitive, cât și curențe care necesită o reconsiderare.

În prezent, programa disciplinei Religie pentru învățământul primar este elaborată potrivit unui nou model de proiectare curriculară, centrat pe competențe. Construcția programei este realizată astfel încât să contribuie la dezvoltarea *profilului de formare* al elevului din ciclul primar. Astfel, față de vechea programă școlară la ciclul primar,

s-au făcut modificări majore în ceea ce privește competențele generale, specifice și conținuturile învățării¹.

<i>Studiu comparativ asupra structurii programelor școlare la disciplina Religie, cultul ortodox</i>	
Programe școlare pentru disciplina Religie, cultul ortodox, clasele I-IV, aprobată prin ordin al ministrului nr. 5229/1.09.2008	Programa școlară pentru disciplina Religie, cultul ortodox, clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, aprobată prin ordin al ministrului nr. 3418/19.03.2013
OBIECTIVE CADRU 1. Cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii și desăvârșirii omului 2. Cunoașterea și folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase 3. Cunoașterea învățăturilor Sfintei Scripturi, a tradițiilor religioase și a istoriei Bisericii 4. Formarea virtuților creștine și consolidarea deprinderilor de comportament moral-religios 5. Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere și respect față de cei de alte credințe și convingeri	COMPETENȚE GENERALE 1. Aplicarea unor norme de comportament specific moralei religioase, în diferite contexte de viață 2. Colaborarea cu copiii și cu adulții din mediul familiar, în acord cu valorile religioase 3. Explorarea activă a unor elemente din viața de zi cu zi, din perspectiva propriei credințe

Conținuturile învățării, conform noii programe au fost grupate pe următoarele *domenii*: iubirea lui Dumnezeu și răspunsul omului, Dumnezeu se face cunoscut omului, viața creștinului împreună cu semenii și mari sărbători creștine.

Pentru clasele de gimnaziu au rămas valabile programele școlare aprobate prin Ordinul de ministru nr. 4698/7.07.2008, la fel și pentru clasele de liceu și școli profesionale aprobate prin Ordinul de ministru nr. 5230/1.09.2008.

În ceea ce privește suporturile curriculare, acestea sunt anacronice, cel puțin pentru învățământul liceal, iar pentru învățământul gimnazial nu există decât auxiliare curriculare (caietul special de religie), ceea ce constituie o altă carență a predării religiei în școală, deși majo-

1. Vezi *Programa școlară pentru disciplina Religie, cultul ortodox, clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a*, aprobată prin Ordin al ministrului nr. 3418/19.03.2013.

ritatea profesorilor de religie sunt foarte bine pregătiți și se descurcă destul de bine și fără manual.

O reformă curriculară la Religie nu poate fi concepută fără o temeinică investigație în metodologia procesului de învățământ, efectuată în scopul valorificării acelor metode și strategii didactice care produc optimizarea procesului de învățare. *O notă esențială a sistemului metodologic folosit în predarea Religiei este aceea că are un caracter meta-formativ, scopul educației religioase transcende idealului învățământului.* Chiar dacă în predarea Religiei se recurge la întreg ansamblul metodologic al didacticii, măsura eficienței oricărei metodologii poate fi evaluată la subiectul de educat, în cadrul perioadei de școlarizare, numai parțial. ***Evaluarea deplină se realizează pe parcursul întregii vieți și dincolo de ea!***

Cercetările asupra ofertei curriculumului educațional la Religie scot în evidență *caracterul pozitiv al disciplinei și necesitatea menținerii acesteia în curriculumul școlar* (vezi Decizia 669/12.11. 2014 a CCR care stabilește că „...Religia este reglementată ca disciplină ce face parte din trunchiul comun al structurii educaționale și cuprinde elemente specifice confesionale...”). Dezvoltarea curriculară în domeniul educației religioase se derulează într-un demers care conține trei faze sau etape: proiectarea curriculumului, experimentarea curriculumului și validarea acestuia. Evaluarea fiecărei etape conduce spre rezultate care ulterior pot servi optimizării curriculumului.

În practica pedagogică, la nivel microstructural, termenul *curriculum* este utilizat deseori în sensul de conținut al predării și învățării. În *curriculumul disciplinei Religie* se articulează elemente de teorie și practică grupate în cele patru mari componente ale curriculumului educațional: finalități educaționale, conținuturi fixate în documente școlare, strategii de instruire și strategii de evaluare. Sub aspectul conținutului învățării la disciplina Religie, principiile care stau la baza alcătuirii curriculumului sunt: concepția generală despre educație sau idealul educației, concepția pedagogică referitoare la actul de cultură și la valorificarea acestuia prin sistemul educațional și concepția ecleziologică, potrivit căreia educația religioasă este un act conceput de Biserică pentru fiii ei, aceasta fiind „*stâlp și temelie a adevărului*” (I Tim. 3, 15).

Cunoașterea și întrebuițarea surselor care alimentează curriculumul la Religie stă în corelație cu realizarea obiectivelor operaționale din finalitățile disciplinei, competențele generale și competențele specifice. Selectarea conținuturilor din cele patru ramuri ale teologiei: biblică, istorică, sistematică și practică, trebuie realizată cu competență pedagogică, prin prisma unor factori de natură psihologică, eclesio logică și pedagogică.

Reformarea curriculară a predării și învățării Religiei presupune, după cum s-a arătat, nu doar reconsiderarea conținuturilor și metodologiei de obiectivare a acestora, ci și promovarea celor mai noi mijloace ale învățării, rezultat al evoluției științei și tehnologiei, al progresului uman (exemplu: softurile educaționale, programele de învățare interactivă, softurile de investigare, programele de testare și simulare și seturile multimedia, ca suport curricular la ora de Religie).

Realizată în mod serios și competent, educația religioasă poate contribui la ieșirea din acea stare care adâncește criza societății contemporane, în care ființa umană se înstrăinează, iese din realitatea armonioasă a lumii, prin pierderea simțului metafizic – cel ce transcende simțurile umane.

2. Didactica predării Religiei

Didactica se structurează pe două componente esențiale: *metode didactice* și *mijloace didactice*. Religia, ca disciplină de învățământ, își propune să transmită Cuvântul lui Dumnezeu, care este „*duh și viață*” (Ioan 6, 63) pentru fiecare persoană participantă la educație. Deoarece conținuturile religioase derivă din învățătura biblică revelată, pentru receptarea acestora e necesară o anumită structură sufletească, dezvoltată prin credință și dorința de bine; deci e necesar ca elevii să fie pregătiți moral și spiritual, așa cum sunt prezentate și scopurile formative la toate nivelurile de educație școlară.

Acest lucru se realizează cu ajutorul conținuturilor cuprinse în Programa școlară la disciplina religie, transmise prin diverse metode didactice. Însă nivelul formativ al conținuturilor este diferit: unele sunt formative prin ele însele, altele devin formative prin procesul de educațional însuși pentru a ajunge la înțelegerea și cunoașterea lor și prin structurile intelectuale, afective, acționale pe care le dezvoltă.

În ultimii ani s-au cercetat, dezvoltat și implementat metode noi, *metode activ-participative*, care urmăresc dezvoltarea capacității de analiză și sinteză, a spiritului critic, creativ, de observație, transformându-le din factori pasivi ai procesului educativ în parteneri ale propriei educații. Dintre aceste metode putem aminti: problematizarea, învățarea prin descoperire, studiul de caz, jocul de rol, instruirea asistată de calculator, dezbaterile etc.

Provocările lumii contemporane, evoluția socială și a societății, în care abilitatea de a gândi critic, creativ, cooperant, de a dezvolta spiritul activ, de a accepta puncte de vedere diferite și a lua decizii personale corecte, reprezintă o premiză a integrării elevilor în straturile noii societăți, putând determina modificări în plan educațional.

Creativitatea însă e legată de capacitatea spiritului ce tinde spre libertate, împlinind porunca Domnului, de a se dezvolta și a cunoaște, supunând pământul spre folosul creaturii (Facerea 1, 28), dezvoltând idei și realiza produse noi. În predarea-învățarea religiei „aceasta nu trebuie să se confunde cu libertatea elevilor de a aduce inovații în probleme care privesc conținutul educației religioase”². Pornind de la faptul că fiecare om constituie o persoană unică și irepetabilă, în planul educației religioase spiritul creator vizează în special, conducerea elevilor spre descoperirea de soluții personale la problemele vieții, spre cunoașterea propriei personalități și spre identificarea modalităților de valorificare a darurilor primite de la Dumnezeu.

Mijloacele de învățare utilizate în predarea-învățarea religiei sunt instrumente didactice auxiliare care facilitează transmiterea și asimilarea informației, asigură o evaluare mai puțin subiectivă. De asemenea ajută la raționalizarea efortului depus de elevi și profesor în procesul de predare-învățare-evaluare.

Mijloacele de învățare se folosesc diferențiat, ținând cont de particularitățile colectivului de elevi, de vârstă, de școală. Ca exemple putem aminti mijloace informativ demonstrative (Sfânta Scriptură, Sfântul Tradiție, obiecte de cult, machete, fotografii, icoane, planșe); mijloace de evaluare (teste, chestionare); mijloace pe suport scris

2. Prof. Monica Opreș și pr. prof. Dorin Opreș, *Metode active de predare-învățare. Metode și aplicații la religie*, Ed. Sfântul Mina, Iași, 2006, p. 7.

(manuale, culegeri de colinde, de poezii) sau pe suport tehnic (audio, calculator)³.

Mijloacele didactice susțin un învățământ de calitate, care se adaptează foarte bine orei de religie. Provocările lumii de astăzi se conturează în jurul *informației* în cantitate uriașă. În acest ocean de influențe informaționale, un profesor de religie ar avea nevoie de mijloace adecvate (compendiile de apoftegme ale Sfinților Părinți, volume de poezii religioase selectate pentru uzul școlar, caiete de aplicații), așa cum le întâlnim la alte discipline. Se utilizează adesea videoproiectorul, cu mici filme instructive, mici documentare, care incită interesul și atenția copiilor de azi, deci mijloace tehnice pentru a nu pierde opțiunea deja exprimată a elevilor privind alegerea orei și pentru a răspunde afirmativ și asumat întrebării „de ce aleg în continuare să studiez Religia?”

Metodele și mijloacele didactice sunt instrumente extraordinare în mâna unui profesor dedicat, implicat și responsabil.

3. Relația profesor – elev la ora de Religie

Predarea și învățarea Religiei în școală este, fără îndoială, un proces complex care angajează într-un dialog al sufletelor profesorul de Religie și elevii săi și în care calitatea actului educațional se împletește într-un mod armonios și firesc cu binecuvântarea lui Dumnezeu.

Acest dialog al sufletelor însă nu este întotdeauna ușor de stabilit întrucât elevul parcurge, începând cu gimnaziul și continuând mai accentuat cu liceul, o perioadă în care apar întrebările, frământările, căutările, dorurile nespuse și lupta interioară cu sentimentele contradictorii. Secolul al XXI-lea, cu plusul de neliniște, de provocări, de nesiguranță pe care îl aduce, adaugă noi probleme la care elevii trebuie să facă față. Astfel, binele și frumosul sunt din ce în ce mai greu de recunoscut, credința și valorile spirituale nu mai sunt apreciate, iar libertatea fără responsabilitate este promovată. În plus, discrepanța mare între ideile frumoase și realitate îl face pe adolescent să fie dezamăgit

3. Vezi pr. prof. univ. dr. Sebastin Șebu, prof. Monica Opriș și pr. prof. Dorin Opriș, *Metodica predării Religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.

de lume, să alunece în confuzii, să cadă în apatie sau să treacă prin crize spirituale și existențiale.

Este momentul în care tânărul se preocupă de marile probleme ale vieții, cum ar fi rostul vieții omului pe pământ, de ce suferă oamenii sau ce se întâmplă după moarte etc. Credința religioasă nepusă la îndoială din copilărie este acum zdruncinată și apar primele îndoieli despre existența lui Dumnezeu. Dacă înainte accepta fără nicio rezervă opinia celor mari, acum atitudinea lui se modifică complet și caută tot mai mult argumente raționale pentru explicarea tuturor nelămuririlor sale⁴. La acestea se adaugă și non-conformismul specific vârstei, dorința de independență și de nesupunere față de autoritate⁵.

Nu întotdeauna elevii sunt atât de receptivi pe cât i-ar dori profesorul, iar cei din clasele terminale (a VIII-a și a XII-a) au tendința de a se pregăti doar la disciplinele la care susțin examene. Alteori, unii elevi nu acordă o atenție deosebită aplicării în viața de zi cu zi a cunoștințelor acumulate de ora de Religie, considerând suficient faptul de a fi informat în domeniul religios și neglijând partea aplicativă a informațiilor dobândite. Astfel, această perioadă devine destul de critică în ceea ce privește educația religioasă care poate să eșueze dacă nu va ține cont de aceste probleme afective inerente vârstei⁶.

Profesorul de Religie, conștient de misiunea pe care o are de îndeplinit prin întreaga sa activitate didactică – să învețe pe alții cuvântul lui Dumnezeu – trebuie să fie mereu preocupat de a descoperi cele mai adecvate mijloace pentru a duce învățătura lui Dumnezeu la inima elevilor săi.

Acum, poate mai mult ca oricând, i se cere profesorului de Religie să fie un cadru didactic cu o excelentă pregătire metodică și științifică în disciplina pe care o predă ca să poată promova în cadrul orei un dialog frumos și de calitate cu elevii săi și să poată oferi un răspuns bine argumentat la întrebările și neliniștile lor. Profesorul de Religie va alege spre dezbateri și unele teme cu caracter interdisciplinar în

4. *Ibidem*, p. 28

5. Constantin Cucoș, *Educația religioasă – repere teoretice și metodice*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 165.

6. *Ibidem*, p. 166.

care principiile și valorile religioase să îndeplinească o funcție de sinteză⁷.

De asemenea, predarea conținuturilor este necesar să se facă astfel încât învățarea elevilor să nu fie una mecanică, ci elevii să poată reflecta asupra noțiunilor însușite, să le aplice în viața de zi cu zi. Prin aceste ore în care credința nu se predă și nu se învață din perspectiva îmbogățirii culturii generale a elevilor, sufletul tinerilor este deschis spre a cunoaște iubirea lui Dumnezeu.

Pe lângă pregătirea de specialitate, profesorul trebuie să învețe și să se adapteze eficient la solicitările crescânde ale societății actuale, precum și la nevoile sufletești ale elevilor pe care îi întâlnește la fiecare oră. De aceea, cunoașterea percepțiilor, a trăirilor și a caracteristicilor educației religioase în diferite etape psihogenetice devine un imperativ⁸. Profesorul va urmări să identifice și să delimiteze tipurile de argumente care se pretează în anumite momente ale educației religioase.

La aceste cerințe se poate ajunge printr-o permanentă preocupare de propria formare profesională, dar în același timp și mai presus de toate, prin chemarea ajutorului și a binecuvântării lui Dumnezeu în tot ceea ce face. Profesorul de Religie trebuie să fie atent să nu se focalizeze exclusiv pe *propria sa formare academică*, ci să se preocupe și de *propria formare duhovnicească*. Aceasta a fost o prioritate a profesorului indiferent de exigențele în schimbare ale lumii în care trăiește, pentru că așa cum spunea Mitropolitul Antonie de Suroj, nimeni nu poate duce pe cineva acolo unde el nu a fost și dacă nu a parcurs drumul respectiv⁹.

Este bine știut faptul că, indiferent de vârsta elevilor cu care se dialoghează, *principalul mijloc de educație este viața profesorului, model pentru elev, dar și pentru familia lui*. Slujitorul catedrei, dacă nu se îndreaptă mai întâi el spre Sfântul Altar și nu este convins de locul lui

7. Vasile Timiș, *Religia în școală*, Cluj-Napoca, 2004, p. 41.

8. Pr. prof. univ. dr. Sebastian Șebu, prof. Monica Opreș și pr. prof. Dorin Opreș, *op. cit.*, p. 27.

9. Pr. lect. dr. Gheorghe Holbea, pr. lect. dr. Dorin Opreș, Monica Opreș, diac. George Jambore, *Apostolat educațional. Ora de Religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 59.

în Biserică, nu-i va putea convinge nici pe elevii săi, care au nevoie de modele. *Profesorul trebuie să fie el cel dintâi participant la viața Bisericii.*

În această perioadă, adolescentul are nevoie de modele de viață și își conturează un ideal¹⁰. Ancorați în viața Bisericii, tinerii de astăzi pot deveni și ei, la rândul lor, modele pentru cei din jurul lor. Este îmbucurător faptul că, deși confrunțați cu atâtea probleme, din ce în ce mai mulți tineri reușesc să-L găsească pe Dumnezeu și să se implice în viața Bisericii.

Fără profesori adevărați, nici cea mai bună organizare a învățământului, nici cele mai potrivite metode și mijloace nu prețuiesc nimic. Însă toate aspectele enumerate ce vizează didactica orei de Religie nu sunt suficiente, dacă nu sunt dublate și de grija sufletească a profesorului de Religie față de elevii săi, manifestată în purtarea permanentă a elevilor în rugăciune și în preocuparea de progresul lor moral – duhovnicesc. Ceea ce trebuie să încununeze metoda de predare în învățământul religios este metoda iubirii, pe care profesorul trebuie să o aibă mereu la îndemână și să o lase să pătrundă în sufletul elevilor săi.

Modul de relaționare a profesorului cu elevii săi este foarte important în perioada adolescenței. Acesta trebuie să fie atent să nu respingă cu duritate afirmațiile elevilor săi, chiar dacă uneori sunt și eronate și să respecte punctele lor de vedere. Dialogul care se poartă trebuie să fie sincer, deschis, argumentat, bazat pe respect și să evite tentele ironice, moraliste sau culpabilizatoare¹¹. Prin această manieră de abordare discretă și delicată a profesorului sunt mai multe șanse ca elevul să-și deschidă sufletul și astfel, relația profesor-elev să se consolideze.

De asemenea, *nu se dorește ca profesorul să le impună elevilor credința, ci trebuie cultivate motivația și interesul.* O atragere forțată la religie, în această fază critică, poate fi dăunătoare și pentru elev, dar și pentru ideea credinței în sine. „Profesorul care știe să-și impună autoritatea într-un mod mai discret are mult de câștigat“. Este important ca

10. Pr. prof. univ. dr. Sebastin Șebu, prof. Monica Opreș și pr. prof. Dorin Opreș, *op. cit.*, p. 28.

11. Vasile Timiș, *op. cit.*, p. 40.

elevul să nu se simtă dirijat, ci protejat pentru că unii elevi „nu refuză neapărat autoritatea profesorului, ci mai degrabă refuză impunerea autorității într-un mod excesiv”¹².

Sunt și mulți alți factori care au un impact asupra orei de Religie: condițiile concrete din școala respectivă, atitudinea părinților, lipsurile materiale sau problemele familiale pe care unii elevi le poartă în sufletele ca o povară etc.¹³ Profesorul de Religie trebuie să se aplece cu multă dragoste asupra problemelor tinerilor, să le fie alături în situațiile dificile prin care trec ei și familiile lor.

Învățământul religios modern cere de la toți participanții actului educațional un suflet deschis spre primirea adevărilor de credință, iar de la profesor în mod special credință, iubire și înțelegere pentru toți cei care îl înconjoară în procesul instructiv-educativ, dar și o metodă pedagogică bine pusă la punct și o pregătire temeinică.

Întreg actul educațional trebuie să fie reflexiv, iar profesorul să se interogheze permanent asupra eficienței prestației sale didactice. Numai printr-o abordare reflexivă, cadrul didactic poate identifica minusurile activității sale cu elevii și prin perfecționare să descopere acele soluții care să îi optimizeze procesul instructiv-educativ.

4. Activități extracurriculare

Dacă *Religia* „se prezintă ca un fenomen spiritual pur și universal, bazat pe predispoziția înnăscută în om”¹⁴, atunci *educația religioasă* trebuie să se folosească de toate instrumentele ei științifice și practice pentru a înmulți talantul sădit de Dumnezeu în inima omului, a naște un cetățean al raiului.

Fie că este la ora de religie, fie că desfășoară activități în afara curriculei școlare, profesorul de religie trebuie să aibă clar în vedere ce scop urmărește, ce vrea să facă din copii și cu copiii. Conștient de me-

12. *Ibidem*, p. 41

13. Pr. Vasile Gordon, *Profesorul cu vocație și caracter – cheia reușitei educației religioase*, în „Educația din perspectiva valorilor”, Tom I: *Summa Theologiae*, Editura Aeternitas, Alba Iulia, 2010, p. 63.

14. Pr. prof. univ. dr. Sebastian Șebu, prof. Monica Opriș și pr. prof. Dorin Opriș, *op. cit.*, p. 18.

nirea sa, pregătit din punct de vedere științific și metodic, *dascălul de religie trebuie să-și cunoască ținta: „Scopul educației religioase este realizarea caracterului religios-moral al elevului, care să-l conducă la desăvârșirea creștină”¹⁵.*

Problemele ce pot apărea în derularea activităților extracurriculare cu specific religios, își au rădăcina într-un scop greșit, forțat sau fals. Dacă vrem să facem din copiii noștri computere cu o bază de date impresionantă sau poate buni cititori de rugăciuni, pictori de tablouri religioase, campioni în exercițiul metaniilor, cunoscători ai preoților și tuturor duhovnicilor orașului, copii ce vânează recorduri în numărul icoanelor sărutate sau al închinăciunilor perfecte, ei bine, atunci cu siguranță ni s-ar potrivi cuvintele Domnului: *„Vai de voi, învățători ai Legii! Pentru că voi ați pus mâna pe cheia cunoștinței: nici voi n-ați intrat, iar pe cei ce voiau să intre i-ați împiedicat”* (Luca 11, 52)¹⁶. Nimic din cele amintite nu valorează nimic fără trăire, fără *pnevma* cea înnoitoare și sfințitoare a sufletului, fără Hristos ce asteaptă doar recorduri în smerenie și dragoste de Dumnezeu și de oameni! **Doar așezat pe piatra unui scop bine definit, profesorul poate pleca la drumul de ctitorire a unor buni creștini**, pe care Dumnezeu i-a încredințat.

Cunoscând adevărul revelat, prin ora de religie, copiii și tinerii pot și trebuie să iasă din spațiul școlar și instituționalizat al școlii, către societate. Primind o educație religioasă completă și corectă, copilul trebuie ajutat să o pună în practică. Creștinismul nu e o teorie, nu e o filosofie, este trăire, este viață! *Nota zece la religie, nu asigură și desăvârșirea sufletească a elevilor noștri! Nota zece la religie trebuie să-i asigure copilului o viață de nota zece, la finalul căreia acesta să se mântuiască! Prin activitățile religioase extracurriculare profesorul e merit să-i descopere copilului/tânărului că a fi creștin este cel mai frumos mod de a trăi*, că „a crede în Dumnezeu înseamnă a trăi într-un anumit fel: a te scula și a te culca într-un anumit fel, a porni la drum și la lucru într-un anumit fel, a te naște, a te însoți cu femeia ta și a muri într-un anumit fel; totul determinat de credința că există un

15. *Ibidem*, p. 22.

16. *Sfânta Scriptură*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1988.

Dumnezeu care ne-a creat pe noi și tot ceea ce există în jurul nostru, care ne poartă de grijă, care ne iubește și în care nădăjduim¹⁷.

O altă dificultate în organizarea activităților amintite este uitarea sau nerespectarea unor principii didactice definitorii pentru educația religioasă. Întruparea Mântuitorului Hristos a revoluționat întreaga așezare a lumii, devenind Calea, Adevărul și Viața acesteia. Învățătura Mântuitorului și experiența misionară a Bisericii au sporit și înnoit eficiența activității pedagogice. Părinții educației creștine au simțit și practicat dintotdeauna principii și idei pe care pedagogia clasică le-a dezvoltat și definit ulterior, pornind chiar de la texte biblice și patristice¹⁸. De aceea **pentru profesorul de religie trebuie să fie o permanentă provocare și bucurie fundamentarea activității sale pe principii didactice ancoră: Piatra cea din capul unghiului sau principiul hristocentric**, prin care Mântuitorul regenerează continuu omul primitiv al unei educații religioase autentice, *formarea în și prin Biserică* sau **principiul eclesiologic** al educației creștine, ce readuce permanent adultul și copilul la apa cea vie, făcându-l partener în dialog de iubire cu Dumnezeu (*și fără pildă nu le grăia nimic*) sau **principiul intuiției**, ce reliefează permanent pedagogia divină a Mântuitorului ce invită la o viață pilduitoare și frumoasă, El fiind modelul vieții creștinești, *arta de a se adapta la capacitatea fiecăruia* sau **principiul accesibilității**, care apropie copilul de tainele dumnezeiești cu pași mărunți, conform particularităților lui individuale – *știți aceasta, deci fericiți sunteți dacă le veți face* – sau **principiul îmbinării teoriei cu practica**, asigură bucuria demnității de fii mai mici ai lui Dumnezeu, prin împlinirea poruncilor Lui, spre binele personal și al semenilor, făcând din om biserică vie¹⁹. Propunându-și activități extracurriculare conform acestor exigențe, copilul își va raporta viața la Însuși Izvorul Vieții, își va împuternici mintea, trupul și sufletul gustând permanent din „apa cea vie” primită în Sfânta Biserică, își va construi propriul univers cu pași mici și siguri, făcând din viața lui cea mai frumoasă pil-

17. Vezi pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Biserica și sectele. Adevăr și rătăcire*, fără an, p. 14.

18. Vezi Dorin Opreș, *Dimensiuni creștine ale pedagogiei moderne*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2010.

19. *Ibidem*, p. 173-190.

dă de trăit și de dat exemplu urmașilor, știind că este permanent iubit de Cel ce i-a dat viața ca ocazie de a ființa veșnic în rai.

Adeseori profesorul de religie, doritor a scoate copilul din spațiul școlar spre cel social, se întreabă cum să facă pentru a fi cel mai bine pentru elevi, să le placă și să se folosească sufletește de activitatea propusă. **Așadar alegerea celor mai bune metode devine o prioritate**, mai ales în contextul actual, când tehnicizarea și informatizarea vieții tinde să transforme omul în robot. Pentru a-l reageza pe copil pe locul în care Dumnezeu l-a adus în această lume, ca dar minunat pentru familie și neamul său, dascălul de religie trebuie să fie un profesionist în misiunea sa! Înarmându-se cu metode diverse și atractive de cunoaștere a realității religioase precum observarea directă, studiul și interpretarea simbolurilor, analiza documentelor, exemplul, rugăciunea, meditația religioasă, deprinderile morale, cultul divin cu cele șapte Laude bisericești, cele șapte Sfinte Taine, sfânta și dumnezeiasca Liturghie, lectura biblică și cântarea religioasă²⁰, profesorul reușește să-i descopere copilului „că omul este ceva infinit și nemuritor (...) că religia rezolvă enigma originii și a scopului a tot ceea ce există”²¹.

Așadar, cu un **scop** menit a face din elevul său un bun creștin, capabil să ajungă la desăvârșire, bazat pe **principii ale pedagogiei creștine** înnoitoare și cu **metode** ce-l vor aduce pe copil la frumusețea unei vieți trăite în și cu Hristos Domnul, profesorul de religie poate merge cu încredere spre diversificarea cu tact și creativitate a activităților extracurriculare cu specific religios. Și pentru a nu rămâne doar la teorie, vom sublinia câteva exemple de activități concrete, cu mare priză la copii, ce reușesc a-i face să părăsească lumea virtuală, în folosul vieții autentice și frumoase. Alături de preotul paroh, profesorul de religie caută sau este dator să caute soluții la toate provocările amintite. Când la această misiune se aliază părinții, profesorii diriginți, celelalte cadre didactice și alte rude ale elevilor, aceștia sunt candidați la reușita în

20. Vezi pr. prof. univ. dr. Sebastian Șebu, prof. Monica Opreș, prof. Dorin Opreș, *op. cit.*, p. 118-145.

21. Dr. Antim Angelescu, *Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului, cu aplicații în învățământul religios*, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2013, p. 96.

viață, la fericire și frumusețe, la onoarea de om care își înfrumusețează și sfințește propria viață, dar și pe cea a aproapelui.

Activitățile derulate în cadrul **Programului național catehetic „Hristos împărtășit copiilor”** sunt de o esențială importanță pentru îmbiserizarea copiilor noștri. Așa cum și titlul programului arată, cel mai frumos, Hristos Domnul Se împărtășește copiilor. În inima lor curată se așterne dragostea de limbă, de neam și de țară, de Dumnezeu și de aproapele, de tradițiile și obiceiurile strămoșești, făcându-i să exclame fericiți: „ce bine că ne-am născut români și creștini ortodocși!” Prin dăruirea lor, preotul și profesorul de religie contribuie esențial la formarea moral-religioasă a copiilor, oferindu-le cât mai variate, atrăgătoare și ziditoare activități catehetice. Astfel Biserica va câștiga noi mărturisitori, iar neamul românesc va dobândi noi speranțe de însănătoșire a sa, ridicându-se la vrednicia înaintașilor sfinți pe care i-a avut. Alte activități extracurriculare menite să perfecțeze profilul moral al copilului sunt: **lecturile duhovnicești** prin care descoperă noi și autentice modele, refuzând superficialitatea și căutând sensul deplin al propriei existențe, participarea la Sfânta Taină a **Spovedaniei** și **Împărtășaniei** ce descoperă sufletului de copil dragostea de bine, frumos și adevăr, sădindu-i valori ce au constituit crezul acestui neam, pentru ca apoi să se unească ontologic cu Cel ce este Însuși Izvorul binelui, frumosului și al adevărului, **participarea la sfintele slujbe** ce trebuie să devină ceva firesc, expresie a manifestării libere a sufletului ce-și caută Creatorul, **pelerinajele** –un minunat prilej de îmbunătățire a vieții spirituale și de întărire a credinței²², **convorbirile duhovnicești cu preotul duhovnic și primirea binecuvântării** ca momente ce trezesc la viață sufletul întunecat sau derutat de ispitele acestei lumi, **activitățile gospodărești în biserica parohială** sunt tot atâtea modalități de responsabilizare a copiilor, de valorizare și prețuire a unei jertfe bine-primite de Domnul, **serbările** ce aduc bucuria copilăriei și vin în prelungirea sfintei Liturghii, continuând mesajul Iubirii neprețuite a lui Dumnezeu față de om²³.

22. Vezi † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Călătorind cu Dumnezeu-înțelesul și folosul pelerinajului*, Ed. Basilica, București, 2008 și Dorin Opriș, *op. cit.*, p. 229-232

23. Pr. Vasile Nistor, *Teatru școlar pe teme religioase*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2009.

Activitățile extracurriculare pot fi multe și minunate, ținând de creativitatea profesorului, de sprijinul familiei și al Bisericii, de ancorarea în Hristos Domnul a tuturor celor implicați în educarea copiilor: profesorul, preotul duhovnic și părinții acestora. Ele vin în completarea conținutului orei de Religie, făcându-l pe copil să înțeleagă că doar prin iubirea aproapelui poate ajunge la iubirea lui Dumnezeu. Parteneriatul educațional încheiat între instituțiile de învățământ și Biserică vine astfel în întâmpinarea profesorilor, oferindu-le suport deplin pentru a putea să-și plinească menirea.

Având pe Dumnezeu ca Lumină, atât preotul, cât și profesorul, atât copilul, cât și părintele lui, se transformă în biserici vii, se descoperă ca ființe minunate, având un Tată Minunat. O educație creștinească bogată, susținută și constantă devine astfel soluția la haosul contemporan, descoperind atât profesorului, cât și copilului, că omul este singura creatură chemată la viață fericită, în veșnică comuniune cu Dumnezeu.

Bibliografie

Angelescu, Antim, *Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului, cu aplicații în învățământul religios*, Galați, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2013.

Băncilă, Vasile, *Inițierea religioasă a copilului*, Galați, ediția a III-a, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2015.

Cucoș, Constantin, *Educația religioasă – repere teoretice și metodice*, Iași, Editura Polirom, 1999.

† Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Călătorind cu Dumnezeu-înțelesul și folosul pelerinajului*, București, Ed. Basilica, 2008.

Gordon, Vasile, *Profesorul cu vocație și caracter – cheia reușitei educației religioase*, în volumul „Educația din perspectiva valorilor”, tom I: *Summa Theologiae*, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2010.

Holbea, Gheorghe, Opreș, Dorin, Opreș, Monica, Jambore, George, *Apostolat educațional. Ora de Religie - cunoaștere și devenire spirituală*, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2010.

I.Ș.E., *Repere pentru proiectarea și actualizarea curriculumului național*, document de politici educaționale, versiune de lucru, decembrie, 2015.

M.O. al României, partea I, nr. 59/23 I 2015, *Decizia CCR nr. 669/12.11.2014*.

Nistor, Vasile, *Teatru școlar pe teme religioase*, Iași, Ed. Sf. Mina, 2009.

Opreș, Dorin, Opreș, Monica, *Religia și școala. Cercetări pedagogice, studii, analize*, București, Editura Didactică și pedagogică, R.A., 2011.

Opriș, Dorin, Opriș, Monica, *Metode active de predare-învățare*, Iași, Ed. Sf. Mina, 2006.

Opriș, Dorin, *Dimensiuni creștine ale pedagogiei moderne*, Ed. Sf. Mina, Iași 2010.

Sfânta Scriptură, Ed. IBMBOR, București, 1988.

Stăniloae, Dumitru, *Iubirea creștină*, Galați, Ed. Porto-Franco, 1993.

Șebu, Sebastin, Opriș, Monica, Opriș, Dorin, *Metodica predării Religiei*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2000.

Timiș, Vasile, *Religia în școală*, Cluj-Napoca, 2004.